

Samling af Afgørelser

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT

M. BOBEK

fremsat den 14. november 2017¹

Sag C-498/16

**Maximilian Schrems
mod
Facebook Ireland Limited**

(anmodning om præjudiciel afgørelse indgivet af Oberster Gerichtshof (øverste domstol, Østrig))

»Anmodning om præjudiciel afgørelse – retligt samarbejde i civile sager – forordning (EF) nr. 44/2001 – retslig kompetence i sager om forbrugerftaler – forbrugerbegrebet – sociale medier – Facebook-konti og Facebook-sider – overdragelse af krav fra forbrugere med bopæl i den samme medlemsstat, andre medlemsstater og tredjelande – kollektiv søgsmålsadgang«

I. Indledning

1. Maximilian Schrems (herefter også »sagsøgeren«) har anlagt en retssag mod Facebook Ireland Limited (herefter også »sagsøgte«) ved en domstol i Østrig. Han har gjort gældende, at selskabet har overtrådt hans ret til privatliv og databeskyttelsesrettigheder. Syv andre Facebook-brugere har overdraget deres krav i anledning af samme overtrædelser til ham efter hans opfordring herom fremsat online. De har bopæl i Østrig, andre EU-medlemsstater og tredjelande.

2. Denne sag rejser to retlige problemstillinger. Hvem er for det første en »forbruger«? En forbruger anses i henhold til EU-retten som den svagere part, der har behov for beskyttelse. Der er med henblik herpå med årene blevet opbygget en ganske stærk retlig forbrugerbeskyttelse, herunder i form af muligheden for specielle kompetenceregler for forbrugerftaler i artikel 15 og 16 i forordning (EF) nr. 44/2001². Dette skaber et egentlig *forum actoris* for forbrugere: En forbruger kan sagsøge medkontrahenten ved hans bopæl. Maximilian Schrems har gjort gældende, at domstolene i Wien, Østrig, har kompetence til at tage stilling til både hans egne krav og de krav, der er blevet overdraget, idet han er en forbruger som omhandlet i artikel 15 og 16 i forordning nr. 44/2001.

3. Taksonomi er altid svær. Selv hvis der er enighed om visse grundlæggende elementer, vil der altid være særlige tilfælde, der ikke passer ind. Der finder endvidere en udvikling sted med tiden. Kan en »forbruger«, der i stigende grad bliver involveret i retssager, gradvist blive en »erhvervsdrivende part i retssager om forbrugerspørgsmål«, der således ikke længere har behov for særlig beskyttelse? Dette er kernen i det første præjudicielle spørgsmål fra den forelæggende ret, Oberster Gerichtshof (øverste domstol, Østrig).

¹ – Originalsprog: engelsk.

² – Rådets forordning af 22.12.2000 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område (EFT 2001, L 12, s. 1).

4. Det andet spørgsmål omhandler international retslig kompetence i tvister vedrørende krav, der udspringer af forbrugeraftaler, der er blevet overdraget. Såfremt det antages, at sagsøgeren selv fortsat er en forbruger, kan han da også påberåbe sig denne specielle kompetenceregulering for de krav, der er blevet overdraget, fra andre forbrugere med bopæl i den samme medlemsstat, andre EU-medlemsstater og/eller i tredjelande? Kan artikel 16, stk. 1, i forordning nr. 44/2001 med andre ord fastlægge en yderligere speciel kompetenceregulering ved erhververens bopæl og dermed åbne muligheden for en egentlig indsamling af forbrugerretlige krav fra hele verden?

II. Retsforskrifter

A. EU-retten

1. Forordning nr. 44/2001

5. Artikel 15 i forordning nr. 44/2001 har følgende ordlyd:

»1. I sager om aftaler indgået af en person (forbrugeren) med henblik på brug, der må anses at ligge uden for hans erhvervsmæssige virksomhed, afgøres kompetencen efter denne afdeling, jf. dog artikel 4 og artikel 5, nr. 5):

- a) når sagen vedrører køb af løsørestande, hvor købesummen skal betales i rater
- b) når sagen vedrører lån, der skal tilbagebetales i rater, eller andre kreditdispositioner, som er bestemt til finansiering af køb af sådanne genstande
- c) alle andre tilfælde, når aftalen er indgået med en person, der udøver erhvervsmæssig virksomhed i den medlemsstat, på hvis område forbrugeren har bopæl, eller på en hvilken som helst måde retter sådan virksomhed mod denne medlemsstat eller mod flere stater inklusive denne medlemsstat, og aftalen er omfattet af den pågældende virksomhed.

[...]«

6. Artikel 16 i forordning nr. 44/2001 bestemmer følgende:

»1. Sager, som en forbruger agter at rejse mod sin medkontrahent, kan anlægges enten ved retterne i den medlemsstat, på hvis område medkontrahenten har bopæl, eller ved retten på det sted, hvor forbrugeren har bopæl.

2. Sager, som agtes rejst mod forbrugeren af forbrugers medkontrahent, kan kun anlægges ved retterne i den medlemsstat, på hvis område forbrugeren har bopæl.

[...]«

B. Østrigsk ret

7. § 227 i Zivilprozessordnung (den østrigske retsplejelov, herefter »ZPO«) bestemmer følgende:

»1) Flere af sagsøgers krav mod den samme sagsøgte kan, selv såfremt de ikke skal kumuleres (jf. § 55 i Jurisdiktionsnorm [lov om retternes kompetence]), gøres gældende under den samme sag, såfremt

- 1. domstolen har kompetence, og

2. samme retssagstype er tilladt,

for så vidt angår samtlige krav.

2) Krav, der ikke overstiger beløbet i § 49, stk. 1, nr. 1, i lov om retternes kompetence, kan imidlertid kumuleres med krav, der overstiger dette beløb, og krav, der skal behandles af en enkelt dommer, kan kumuleres med krav, der skal behandles af en hel afdeling. I førstnævnte tilfælde afgøres kompetencen på grundlag af det højere beløb. I det andet tilfælde skal afdelingen tage stilling til samtlige krav.«

III. Faktiske omstændigheder

8. Maximilian Schrems har i henhold til de faktiske omstændigheder som beskrevet af den forelæggende ret specialiseret sig inden for IT-ret og databeskyttelsesret. Han er i gang med at skrive en ph.d.-afhandling, der omhandler de civil-, straffe- og forvaltningsretlige aspekter af databeskyttelse.

9. Sagsøgeren har siden 2008 benyttet Facebook. I begyndelsen benyttede han udelukkende Facebook til private formål og under et falsk navn. Han har siden 2010 benyttet en *Facebook-konto* i eget navn, der staves med kyrilliske bogstaver med henblik på privat brug, hvor han uploader fotos, poster online og anvender messenger-tjenesten til chat. Han har omkring 250 »Facebook-venner«. Siden 2011 har sagsøgeren endvidere anvendt en *Facebook-side*. Denne side indeholder oplysninger om hans foredrag, hans deltagelse i paneldiskussioner og optræden i medier, de bøger, som han har skrevet, en indsamling, som han har foretaget, og oplysninger om den retssag, som han har anlagt mod Facebook Ireland.

10. I 2011 indgav sagsøgeren 22 klager mod sagsøgte ved Irish Data Protection Commissioner (den irske databeskyttelsesmyndighed). Databeskyttelsesmyndigheden offentliggjorde som svar på disse klager en rapport, som indeholdt anbefalinger til sagsøgte, og senere en opfølgende rapport. I juni 2013 indgav sagsøger endnu en klage mod Facebook Ireland i forbindelse med overvågningsprogrammet PRISM³, som førte til Domstolens annullation⁴ af Kommissionens »Safe Harbor«-beslutning⁵.

11. Sagsøgeren har i forbindelse med sin retssag mod sagsøgte udgivet to bøger, holdt foredrag (til dels mod vederlag), registreret talrige websites (blogs, onlineunderskriftsindsamlinger og crowdfunding til retssager mod sagsøgte), modtaget forskellige priser og grundlagt foreningen Verein zur Durchsetzung des Grundrechts auf Datenschutz (forening til håndhævelse af databeskyttelse, herefter »foreningen«)⁶.

12. Det erklærede formål med sagsøgerens initiativer er at lægge pres på Facebook. Hans aktiviteter har tiltrukket mediernes opmærksomhed. Hans retssag mod Facebook har været genstand for adskillige TV-udsendelser og radioprogrammer i Østrig, Tyskland og på verdensplan. Der er offentliggjort mindst 184 artikler, herunder internationale publikationer og onlinepublikationer om emnet.

3 – Et program, der giver de amerikanske myndigheder adgang til data, der lagres på servere i USA, som ejes eller kontrolleres af en række internetvirksomheder, herunder Facebook USA.

4 – Dom af 6.10.2015, Schrems (C-362/14, EU:C:2015:650).

5 – Kommissionens beslutning 2000/520/EF af 26.7.2000 i henhold til Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 95/46/EF om tilstrækkeligheden af den beskyttelse, der opnås ved hjælp af safe harbor-principperne til beskyttelse af privatlivets fred og de dertil hørende hyppige spørgsmål fra det amerikanske handelsministerium (EFT 2000, L 215, s. 7).

6 – Foreningen er ifølge den forelæggende ret en non-profit organisation, som har til formål at sikre aktiv juridisk gennemførelse af den grundlæggende ret til databeskyttelse. Den støtter prøvesager af offentlig interesse mod virksomheder, som potentielt truer denne ret, og omkostningerne dækkes af donationer.

13. Den forelæggende ret har anført, at sagsøgeren er ansat af sin mor. Han får sin indkomst fra denne ansættelse og har desuden indtægt fra udlejning af en lejlighed. Desuden har han indkomst af ukendt størrelse fra salget af ovennævnte bøger og arrangementer, som han indbydes til, som følge af retssagen mod sagsøgte.

14. Sagsøgeren har i den foreliggende sag gjort gældende, at sagsøgte har gjort sig skyldig i talrige overtrædelser af databeskyttelsesretlige bestemmelser i strid med østrigsk ret, irsk ret og EU-retten⁷. Sagsøgeren har nedlagt en række påstande: påstand om anerkendelse (for så vidt angår sagsøgtes status som tjenesteyder og sagsøgtes pligt til at overholde anvisninger, sagsøgtes status som ordregiver, for så vidt som databehandlingen er sket til egne formål, og ugyldigheden af aftaleklausuler), forbud (for så vidt angår anvendelse af data), oplysning (for så vidt angår anvendelsen af sagsøgerens data), regnskabsaflæggelse og forpligtelse til en bestemt handling (for så vidt angår tilpasning af aftalebetingelser, skadeserstatning og uretmæssig berigelse).

15. Hovedsagen er blevet anlagt ved hjælp af støtte fra et procesfinansieringsselskab mod et vederlag på 20% af overskuddet og med bistand fra et PR-bureau. Sagsøgeren har samlet et team på ti personer med fem kernepersoner, som støtter ham i hans »kampagne mod Facebook«. Det er uklart, hvorvidt disse personer aflønnes af sagsøgeren. Den nødvendige infrastruktur betales fra sagsøgerens private konto. Hverken han eller foreningen har ansat personale.

16. Efter sagsøgerens onlineopfordring har mere end 25 000 personer overdraget deres krav mod sagsøgte til sagsøgeren ved hjælp af en af de websites, som han har registreret. Den 9. april 2015 stod der yderligere 50 000 personer på en venteliste. Kun syv af kravene er omfattet af den foreliggende sag ved den forelæggende ret. Disse krav er blevet overdraget til sagsøgeren af forbrugere med bopæl i Østrig, Tyskland og Indien.

17. Den østrigske domstol i første instans, Landesgericht für Zivilrechtssachen Wien (den regionale domstol, Wien, Østrig), afviste sagen. Den fastslog, at hans brug af Facebook i lyset af ovennævnte aktiviteter forbundet med sagsøgerens krav havde ændret sig over tid. Han anvendte endvidere Facebook til erhvervsmæssige formål, og dette afskar ham fra at støtte sig på den specielle kompetenceregulering for forbrugeraftaler. Denne domstol fastslog endvidere, at de kompetenceregler i sager om forbrugere, som overdrageren kan støtte sig på, ikke kan overdrages til erhververen.

18. Appeldomstolen, Oberlandesgericht Wien (øverste regionale domstol, Wien, Østrig), omgjorde delvist denne afgørelse. Den accepterede, at sagsøgerens »personlige« krav, der blev rejst for så vidt angår Maximilian Schrems' egen forbrugeraftale, kunne antages til realitetsbehandling. Det var domstolens opfattelse, at der skulle tages stilling til, hvorvidt betingelserne for anvendelsen af artikel 15 i forordning nr. 44/2001 var opfyldt på tidspunktet for aftalens indgåelse.

19. Appeldomstolen afviste imidlertid den del af appellen, der vedrørte de krav, der var blevet overdraget. Den fastslog, at kompetencereglerne for forbrugere kun kan anvendes til en forbrugers fordel, såfremt de er parter i en retssag. Følgelig kunne sagsøgeren ikke påberåbe sig den anden del af artikel 16, stk. 1, i forordning nr. 44/2001 i forbindelse med håndhævelsen af de krav, der er blevet overdraget.

⁷ – Ifølge den forelæggende ret har sagsøger gjort gældende, at der er sket adskillige overtrædelser af Europa-Parlamentet og Rådets direktiv 95/46/EF af 24.10.1995 om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger og om fri udveksling af sådanne oplysninger (EFT 1995, L 281, s. 31).

20. Begge parter har anfægtet appelafgørelsen ved Oberster Gerichtshof (øverste domstol). Denne domstol har udsat den nationale sag og forelagt Domstolen to præjudicielle spørgsmål:

- »1) Skal artikel 15 i [forordning nr. 44/2001] fortolkes således, at en »forbruger« som omhandlet i denne bestemmelse mister denne egenskab, hvis han efter længere tids benyttelse af en privat Facebook-konto i forbindelse med håndhævelsen af sine krav udgiver bøger, holder foredrag til dels mod vederlag, driver websites, indsamler donationer til håndhævelse af kravene og lader talrige forbrugere overdrage deres krav til ham mod tilsagn om, at de vil få del i et eventuelt positivt resultat af søgsmål efter fradrag af sagsomkostninger?
- 2) Skal artikel 16 i forordning nr. 44/2001 fortolkes således, at en forbruger i en medlemsstat samtidig med sine egne krav som følge af en forbrugertransaktion ved sagsøgerens værneting også kan gøre andre forbrugeres lignende krav gældende, når disse forbrugere har bopæl i
- a) samme medlemsstat
 - b) en anden medlemsstat eller
 - c) et tredjeland,

og kravene i medfør af disse forbrugertransaktioner med samme sagsøgte og i samme retlige sammenhæng er blevet overdraget til ham, og overdragelsen ikke er led i sagsøgerens erhvervsmæssige eller professionelle virke, men tjener til fælles håndhævelse af kravene?»

21. Maximilian Schrems, Facebook Ireland, den østrigske, den tyske og den portugisiske regering samt Europa-Kommissionen har afgivet skriftlige indlæg. Maximilian Schrems, Facebook Ireland, den østrigske regering og Kommissionen har deltaget i det mundtlige retsmøde, der fandt sted den 19. juli 2017.

IV. Bedømmelse

22. Dette forslag til afgørelse er opdelt som følger: Jeg vil først tage stilling til, A) hvorvidt sagsøgeren kan anses for en »forbruger« for så vidt angår hans egne krav. Forudsat at han således er en forbruger, vil jeg for det andet B) vurdere spørgsmålet om retslig kompetence baseret på det specielle forbrugerværneting for så vidt angår de krav, der er blevet overdraget til sagsøgeren af andre forbrugere.

A. Det første spørgsmål: Hvem er en forbruger?

23. Den forelæggende ret er i tvivl om, hvorvidt sagsøgeren kan anses for en forbruger som omhandlet i artikel 15, stk. 1, i forordning nr. 44/2001 for så vidt angår *hans egne krav* mod sagsøgte. Den forelæggende ret har navnlig rejst spørgsmålet om, hvorvidt statussen som forbruger kan mistes, såfremt en person udfører aktiviteter i form af udgivelse af bøger, holder foredrag, opretter websites eller indsamler donationer, efter at have anvendt en Facebook-konto til private formål. Den forelæggende ret har endvidere nævnt, at der er blevet betalt vederlag for nogle af de aktiviteter (foredrag), der er forbundet med sagsøgerens krav. Sagsøgeren opfordrede endvidere andre forbrugere til at overdrage deres krav til ham. Der lægges op til, at enhver erstatning i retssagen om de krav, der er blevet overdraget, vil tilgå overdragerne efter fradrag af sagsomkostninger.

24. Alle de parter, der har afgivet indlæg, med undtagelse af sagsøgte, er enige om, at sagsøgeren bør anses for en forbruger for så vidt angår *hans egne krav* mod Facebook Ireland.

25. Sagsøgte er af den modsatte opfattelse. Sagsøgte har anført, at sagsøgeren ikke kan påberåbe sig den specielle kompetenceregulering for forbrugere. Dette skyldes, at han på det relevante tidspunkt, da han indgav stævningen, anvendte Facebook til kommercielle formål. Sagsøgte støtter sig i denne forbindelse på to rækker af argumenter. Status som forbruger kan for det første mistes over tid. Den dato, der skal tages hensyn til med henblik på at vurdere status som forbruger, er den dato, hvor retssagen anlægges. Det er ikke aftalens begyndelsesdato. Sagsøgeren har udøvet erhvervsmæssig virksomhed forbundet med hans krav mod sagsøgte. Følgelig kan han ikke længere anses for en forbruger for så vidt angår disse krav. Oprettelsen af en Facebook-side med henblik på sagsøgerens ovennævnte aktiviteter betyder for det andet, at hans anvendelse af Facebook-kontoen er erhvervsmæssig eller kommerciel. Dette skyldes, at både Facebook-kontoen og Facebook-siden udgør en del af det samme aftaleforhold.

26. Med forbehold for den forelæggende rets efterprøvelse og forudsat, at kravene vedrørende den påståede krænkelse af retten til privatliv og reglerne om beskyttelse af persondata, som sagsøgeren har påberåbt sig, *vedrører hans egen Facebook-konto*, er jeg tilbøjelig til at være enig i det synspunkt, at sagsøgeren kan anses for en forbruger for så vidt angår de krav, der udspringer af hans egen forbrugeraftale.

27. Før denne konklusion drages, er det imidlertid nødvendigt at foretage en yderligere behandling af to definitoriske elementer af det traditionelle »forbruger«-begreb, der i den foreliggende sag synes at være ganske uklare. Jeg vil i afsnit 1 tage stilling til a) grundlaget for at karakterisere en person som en forbruger som omhandlet i forordning nr. 44/2001, og b) hvorvidt statussen som forbruger kan ændre sig over tid for så vidt angår samme aftaleforhold. Jeg vil dernæst specifikt tage stilling til forbrugerbegrebet i forbindelse med sociale medier og Facebook, der stiller endnu større krav til de traditionelle definitioner af en forbruger (afsnit 2).

1. Forbrugerbegrebet

a) Formålet med aftalen: erhvervsmæssigt eller privat?

28. Artikel 15, stk. 1, i forordning nr. 44/2001 begrænser det specielle forbrugerværnetil til »sager om aftaler indgået af en person (forbrugeren) med henblik på brug, der må anses at ligge uden for hans erhvervsmæssige virksomhed«.

29. Der er i henhold til denne bestemmelse to karakteristiske elementer: For det første defineres forbrugeren ikke på en generel og abstrakt måde, men altid for så vidt angår »en aftale«. Denne aftale skal for det andet indgås »med henblik på brug«, der ligger uden for den enkelte persons erhvervsmæssige virksomhed.

30. Det først element er vigtigt i den foreliggende sag. Det betyder, at bedømmelsen af statussen som forbruger altid er aftalespecifik: Der skal tages stilling til det omhandlede specifikke aftaleforhold. Det er ikke en abstrakt eller global vurdering af den dominerende personlige status.

31. Det andet element »erhvervsmæssig virksomhed« vedrører i bred forstand personens økonomiske aktivitet. Dette betyder ikke, at den omhandlede aftale nødvendigvis skal være forbundet med umiddelbar økonomisk gevinst. Det betyder snarere, at denne aftale blev indgået i forbindelse med en løbende struktureret økonomisk aktivitet.

32. Denne tilgang til fortolkningen af artikel 15, stk. 1, i forordning nr. 44/2001 synes at følge af Domstolens faste praksis. Domstolen har tidligere afvist en tilgang til statussen som forbruger, der er forbundet med en almindelig opfattelse af en bestemt persons aktiviteter eller viden. Fastlæggelsen af statussen som forbruger må bero på den pågældendes status i relation til en bestemt kontrakt,

sammenholdt med dennes karakter og formål⁸. Som adskillige generaladvokater klart har anført⁹, og som Domstolen endvidere har bekræftet, har »forbruger«-begrebet »en objektiv karakter og er uafhængigt af den konkrete viden, som den pågældende person kan have, eller de oplysninger, som denne person faktisk besidder«¹⁰.

33. Dette betyder, at den samme person endda på samme dag kan handle som en erhvervsdrivende og en forbruger afhængig af karakteren og formålet med den aftale, der er blevet indgået. En advokat med speciale i forbrugerret kan eksempelvis stadig være en forbruger til trods for hans erhvervsmæssige virksomhed og viden, såfremt han indgår i et aftaleforhold med et privat formål.

34. Det er følgelig formålet med aftalens indgåelse, der er afgørende. Det er korrekt, at uanset hvor nyttigt dette kriterium end er, er det ikke altid klart. Der kan være »blandede« aftaler, der tjener både erhvervsmæssige og private formål. Domstolen fik lejlighed til at tage stilling til dette spørgsmål i den velkendte Gruber-dom vedrørende Bruxelleskonventionen. Det følger af denne afgørelse, at for så vidt angår blandede aftaler kan statussen som forbruger kun bevares, såfremt forbindelsen mellem aftalen og den omhandlede persons erhvervsmæssige virksomhed er »så svag, at den må anses for marginal« i den forstand, at den kun spillede en ubetydelig rolle i den kontekst (samlet set), hvori aftalen blev indgået¹¹.

b) Tidspunktet: en statisk eller dynamisk tilgang?

35. Spørgsmålet om »blandede« aftaler, hvor begge formål eksisterer på det samme tidspunkt (typisk på tidspunktet for aftaleindgåelsen), adskiller sig fra spørgsmålet, om der kan tages hensyn til den tidsmæssige udvikling af formålet med et aftaleforhold. Kan anvendelsen af en aftale ændre sig fra en udelukkende privat karakter til en udelukkende erhvervsmæssig karakter eller omvendt? Kan statussen som forbruger følgelig mistes over tid?

36. Sagsøgeren, den tyske og den østrigske regering er af den opfattelse, at forbrugerstatussen ikke kan mistes. Det er deres opfattelse, at referencetidspunktet er tidspunktet for aftalens indgåelse.

37. Sagsøgte har omvendt argumenteret for en »dynamisk« tilgang til forbrugerbegrebet, et synspunkt, som Kommissionen ikke er uenig i. Ifølge denne opfattelse bør der tages stilling til, hvorvidt statussen som forbruger foreligger på det tidspunkt, hvor sagen anlægges.

38. Jeg har forståelse for, at hensynet til forudsigelighed og aftaleparternes berettigede forventninger er af afgørende betydning. Følgelig bør aftaleparterne kunne støtte sig på medkontrahentens status, der fastlægges på tidspunktet for aftalens indgåelse.

39. Udtrykt abstrakt og i ganske særlige tilfælde bør en »dynamisk« tilgang til statussen som forbruger imidlertid ikke fuldstændigt udelukkes. Dette kan potentielt være relevant i tilfælde af, at en aftale ikke angiver dens formål eller kan anvendes til forskellige formål, og den løber i lang tid eller endda er tidsubestemt. Det kan i sådanne tilfælde tænkes, at formålet med anvendelsen af en bestemt aftalebaseret tjeneste ændrer sig – ikke kun delvist, men fuldstændigt.

8 – Jf. for så vidt angår *Bruxelleskonventionen* af 27.9.1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager (EFT 1978, L 304, s. 36, herefter »Bruxelleskonventionen«), dom af 3.7.1997, *Benincasa* (C-269/95, EU:C:1997:337, præmis 16).

9 – Jf. eksempelvis generaladvokat Jacobs' forslag til afgørelse *Gruber* (C-464/01, EU:C:2004:529, punkt 34) og generaladvokat Cruz Villalóns forslag til afgørelse *Costea* (C-110/14, EU:C:2015:271, punkt 29 og 30). Selv om sidstnævnte sag vedrørte Rådets direktiv 93/13/EØF af 5.4.1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler (EFT 1993, L 95, s. 29), søger Domstolen generelt at tage hensyn til de forskellige definitioner af forbrugere i forskellige retsforskrifter »for at sikre såvel respekten for de mål, som EU-lovgiver forfølger på området for forbrugeraftaler, som sammenhængen i EU-retten [...]«, jf. dom af 5.12.2013, *Vapenik* (C-508/12, EU:C:2013:790, præmis 25).

10 – Dom af 3.9.2015, *Costea* (C-110/14, EU:C:2015:538, præmis 21).

11 – Dom af 20.1.2005, *Gruber* (C-464/01, EU:C:2005:32, præmis 39), vedrørende *Bruxelleskonventionens* artikel 13-15.

40. Såfremt man forestiller sig, at en person indgår en aftale vedrørende elektroniske kommunikationstjenester som eksempelvis en e-mailkonto. Efter at den er blevet indgået, anvender personen aftalen til rent private formål. Personen begynder imidlertid senere at anvende denne konto i forbindelse med sit erhverv. Ti år senere anvender hun udelukkende den elektroniske kommunikationstjeneste til kommercielle formål. Såfremt de oprindelige aftalevilkår ikke udelukker en sådan anvendelse, og der ikke sker en fornyelse eller ændring af aftalen i løbet af de ti år, kan en sådan anvendelse da fortsat anses for »privat«?

41. Jeg vil derfor foreslå, at sådanne efterfølgende ændringer i anvendelsen ikke fuldstændig udelukkes. De kan finde sted. De skal imidlertid forbeholdes særlige tilfælde. Det er rimeligt og korrekt at antage, at det oprindelige formål med aftalens indgåelse er afgørende. Kun såfremt det klart følger af sagens faktiske omstændigheder, at denne forudsætning ikke længere gælder, skal statussen som forbruger tages op til revurdering.

c) Foreløbig konklusion

42. Det følger af ovenstående betragtninger, at det centrale element for bedømmelsen af statussen som forbruger med henblik på artikel 15 og 16 i forordning nr. 44/2001 er karakteren af og formålet med den aftale, som kravet eller kravene vedrører. I komplicerede sager, hvor karakteren af og formålet med en aftale er blandet, navnlig således at den både er privat og erhvervsmæssig, skal der foretages en bedømmelse af, hvorvidt det erhvervsmæssige »indhold« kan anses for marginalt. Såfremt dette er tilfældet, kan statussen som forbruger stadig bevares. Det bør endvidere ikke udelukkes, at i visse særlige tilfælde kan en af parternes status ændre sig over tid som følge af aftalens tidsubestemte indhold og potentielt lange løbetid.

2. En forbruger i et socialt netværk

43. Anvendelsen af ovennævnte principper i forbindelse med sociale medier er ikke ganske ligetil [a)]. Endvidere slører den manglende viden om den præcise karakter af aftaleforholdet i hovedsagen bedømmelsen i denne sag yderligere [b)]. Jeg vil imidlertid forsøge at vejlede den forelæggende ret ved at redegøre for de muligheder, der, med forbehold for yderligere efterprøvelser med hensyn til de faktiske omstændigheder, kan materialisere sig [c)].

a) Binære valg og blandede statusser

44. Platforme for sociale medier som Facebook passer ikke godt ind i de ganske sort/hvide definitioner i forordning nr. 44/2001. Denne forordnings artikel 15, stk. 1, drager en grænse mellem, hvem der er, og hvem der ikke er en forbruger. Imidlertid er der en række faktiske anvendelser og Facebook-brugere, der ikke passer ind i denne binære klassifikation.

45. Der er selvsagt de helt klare tilfælde. Der er på den ene side en teenagers profil med en streng, der indeholder enkelte selfies med kommentarer, der indeholder flere emotikoner og udråbstegn end ord. Den sammenfatter et singulært, men tydeligvis ikke-erhvervsmæssigt socialt univers, der måles ved antallet af »likes« og Facebook-venner. På den anden side står den åbenbart kommercielle præsentation af et stort selskab, der til trods for, at det anvender Facebook til markedsføring, formår at have et overraskende antal »venner« og »følgere«.

46. Mellem disse to spektre, hvor det ene er klart privat, og det andet er åbenbart erhvervsmæssigt, er der imidlertid 50 nuancer af (Facebook) blå. En Facebook-konto, der er privat, kan navnlig også anvendes til selvpromovering med erhvervsmæssig virkning eller formål. Enhver person kan poste opslag om sine erhvervsmæssige præstationer og aktiviteter af (kvasi-) erhvervsmæssig karakter og dele dem med et fællesskab af »venner«. Et erhvervsmæssigt indhold i form af formidling af offentlige taler eller publikationer kan endda blive fremtrædende og deles med omfattende fællesskaber af »venner«, »venners venner« eller blive fuldt ud »offentligt«.

47. Dette er ikke kun tilfældet for så vidt angår musikere, fodboldspillere, politikere og sociale aktivister, men gælder også for akademikere eller en række andre erhverv. Man kan forestille sig en alsidig professor i fysik, der oprindeligt oprettede en Facebook-konto med henblik på kun at dele personlige billeder med venner. Gradvist begynder han imidlertid at poste opslag om sin nyeste forskning. Han poster opslag om sine nye udgivelser, foredrag og andre offentlige optrædener. Han er endvidere en ivrig kok og fotograf og offentliggør en række opskrifter online sammen med billeder, der er taget på konferencesteder i hele verden. Nogle af disse billeder har artistisk værdi og er til salg. Alt dette krydres med billeder af hans højt elskede katte, og der postes vittige kommentarer om den politiske situation, hvor sidstnævnte kommentarer ofte opsnappes af medier, hvilket fører til invitationer til at holde taler og give interviews i hele Europa.

48. Efter min opfattelse giver sådanne anvendelser ikke en Facebook-konto en erhvervsmæssig eller kommerciel karakter. Karakteren af et socialt netværk, som er indrettet med henblik på at fremme personlig udvikling og kommunikation, kan næsten uundgåeligt føre til en situation, hvor en persons professionelle verden siver ind i netværket. Samtlige disse dimensioner er imidlertid klart et udtryk for personen og dennes personlighed. Selv om det er klart, at nogle af disse anvendelser på den ene eller anden måde bidrager til »selvpromovering« og forbedring af ens faglige omdømme, kan de kun gøre dette i det lange løb. De har ikke som formål at generere en umiddelbar kommerciel virkning.

49. Der findes omvendt nu til dags hele erhverv, der udviser grænsen mellem private og erhvervsmæssige forbindelser for så vidt angår internetkommunikation, herunder navnlig sociale netværk. Nogle anvendelser kan synes private, men har en fuldstændig kommerciel karakter. Marketing »influencers« på de sociale medier, »prosumers« (erhvervsdrivende forbrugere) eller »community managers« kan anvende deres personlige konti på sociale netværk som et afgørende arbejdsredskab¹².

50. Selv om det er genstand for en del drøftelser i forbindelse med den omhandlede sag, er jeg ikke sikker på, at det er nødvendigt at tage stilling til sådanne komplicerede scenarier i forbindelse med den foreliggende sag. Sagsøgeren har i henhold til de faktiske omstændigheder, som oplyst af den forelæggende ret, i perioden mellem 2008 og 2010 anvendt en Facebook-konto, som han har oprettet, *udelukkende til private formål*. Han har siden 2011 også anvendt en Facebook-side. Den oprindelige og løbende brug af Facebook-kontoen synes følgerig i det væsentlige privat. Det, der imidlertid er uklart, og det, der følgerig skal tages stilling til, er det præcise forhold mellem Facebook-konti og Facebook-sider og karakteren af det tilknyttede aftaleforhold mellem sagsøgeren og sagsøgte.

b) Facebook-konti og Facebook-sider

51. Både sagsøgeren og sagsøgte er blevet opfordret til at forklare nærmere om de indviklede aftalemæssige forhold for så vidt angår Facebook-konti og Facebook-sider. Begge interesserede parter har imidlertid forsvaret modstridende holdninger. Sagsøgeren har gjort gældende, at der er to forskellige aftaler for Facebook-siden og Facebook-kontoen, idet brugeren skal acceptere særskilte

12 – Sådanne »influencers« kan defineres som »almindelige hverdagsinternetbrugere, som oparbejder relativt mange følgere på blogs og sociale medier gennem en tekstmæssig og visuel fortælling om deres personlige liv og livsstil, som interagerer med deres følgere digitalt og fysisk, og som monetiserer deres antal af følgere ved at indarbejde »advertorials« (reklameindslag) i deres blog eller opslag på de sociale medier«, jf. C. Abidin, »Communicative Intimacies: Influencers and Perceived Interconnectedness«, *Ada: A Journal of Gender, New Media, and Technology*, nr. 8, 2015, s. 29.

vilkår og betingelser. Han har endvidere gjort gældende, at mens en Facebook-konto er personlig, kan Facebook-sider administreres af forskellige personer. Sagsøgeren har gjort gældende, at han har nedlagt den Facebook-side, som han oprettede, og at han ikke længere administrerer den. Sagsøgte har imidlertid gjort gældende, at både Facebook-kontoen og Facebook-siden er en del af det samme aftaleforhold. En Facebook-side kan ikke oprettes uden en Facebook-profil, og ingen af dem kan adskilles fra den oprindelige Facebook-konto.

52. Hvorvidt sagsøgeren og sagsøgte er bundet af en eller flere aftaler, og hvorvidt de omhandlede krav, der er rejst af sagsøgeren vedrørende krænkelse af retten til privatliv og overtrædelser af reglerne om persondatabeskyttelse, udelukkende vedrører Facebook-kontoen eller også vedrører Facebook-siden, er spørgsmål, som det tilkommer den nationale domstol at tage stilling til. Der er imidlertid visse elementer i de sagsakter, som Domstolen har adgang til, og i de indlæg, der er afgivet af de interesserede parter, der måske kan vejlede den forelæggende ret i denne forbindelse.

53. En Facebook-konto oprettes for det første ved at acceptere Facebooks almindelige tjenestevilkår. Facebook udbyder for det andet yderligere tjenester, der er tilgængelige for brugere, der allerede har en Facebook-konto. En af disse tjenester er muligheden for at oprette Facebook-sider angiveligt med henblik på forretningsmæssig, kommerciel eller erhvervsmæssig brug. Det er med henblik på oprettelsen af en Facebook-side nødvendigt med en Facebook-konto, og det fremgår, at yderligere tjenestevilkår skal accepteres. En Facebook-konto kan i dens grundlæggende form (en Facebook-profil, herunder »tidslinje« eller »væg«, billeder og venner) for det tredje generelt anvendes til private formål, men erhvervsmæssig anvendelse er ikke udelukket. Som sagsøgte imidlertid har gjort gældende i sine skriftlige indlæg, forpligter brugere sig i henhold til punkt 4.4 i anvendelsesbetingelserne fra 2013 til ikke at »bruge [den] personlige tidslinje primært til [...] egne kommercielle formål, men i stedet bruge en Facebook-side til sådanne formål«.

c) *Mulighederne*

54. Der er følgelig to mulige situationer baseret på den forelæggende rets eventuelle konklusioner. Der eksisterer for det første to separate aftaler (en for Facebook-kontoen og en anden for Facebook-siden). Der eksisterer for det andet en enkelt aftale, der omfatter begge »produkter«.

55. Såfremt der er *to separate aftaler*, og de omhandlede krav *vedrører Facebook-kontoen*, skal sagsøgerens status som forbruger udelukkende bedømmes for så vidt angår karakteren af og formålet med aftalen vedrørende denne konto. Anvendelsen af Facebook-siden ændrer ikke bedømmelsen af statussen som forbruger i forbindelse med Facebook-kontoen.

56. Sagsøgeren vil derfor anses for forbruger, såfremt han, som det fremgår af forelæggelsesafgørelsen, har anvendt sin Facebook-konto til private formål i den relevante periode. Det følger således af den aftalespecifikke og objektive bedømmelse af statussen som forbruger, at den omstændighed, at sagsøgeren har specialiseret sig som akademiker og er aktiv på et område forbundet med sine egne krav mod Facebook, ikke i sig selv er afgørende. Viden, erfaring, aktivt medborgerskab eller den omstændighed, at man har opnået et vist omdømme som følge af en retssag, afskærer ikke i sig selv nogen fra at være en forbruger.

57. Denne konklusion forbliver efter min opfattelse endvidere den samme i tilfælde, hvor de to aftaler er forbundet i form af en hovedaftale (Facebook-kontoen) og en supplerende tilknyttet aftale (Facebook-siden). I tilfælde af, at der er tale om to særskilte aftaler, selv såfremt de er tæt forbundet, kan karakteren af den tilknyttede aftale ikke ændre karakteren af hovedaftalen¹³.

13 – Jf. analogt dom af 3.9.2015, Costea (C-110/14, EU:C:2015:538, præmis 29).

58. Gruber-testen bliver relevant, såfremt der kun er *en enkelt aftale*, som omfatter Facebook-kontoen og Facebook-siden. Den nationale domstol skal i henhold til denne test bedømme, i hvilket omfang det erhvervsmæssige indhold kan anses som *ubetydeligt*.

59. For så vidt angår Gruber-dommen skal to yderligere punkter imidlertid fremhæves. Det, som Gruber-dommen efter min opfattelse for det første retter sig mod, og det, som skal være ubetydeligt i forbindelse med en enkelt aftale, er aktiviteter med et formål og en virkning, der er umiddelbart kommercielle, i den forstand, at en struktureret og profitkabende aktivitet er det bærende formål med en sådan anvendelse. For det andet skal aftaleforholdets potentielle dynamik bedømmes, hvis karakteren af og formålet med aftalen ikke åbenbart fremgår af dens vilkår, og der på baggrund af de fastlagte faktiske omstændigheder er en klar udvikling af den egenskab, hvori sagsøgeren har brugt en sådan enkelt aftale.

60. I begge bedømmelser er det imidlertid nødvendigt med en vis fleksibilitet specifikt for så vidt angår sociale medier¹⁴, hvor en række anvendelser for så vidt angår erhvervsmæssigt omdømme og ry repræsenterer en forlængelse af brugerens personlighed. Såfremt der ikke er nogen direkte og umiddelbar kommerciel virkning, forbliver disse eksempler på privat anvendelse.

d) Foreløbig konklusion

61. På baggrund af det ovenstående og med forbehold af den nationale domstols prøvelse synes det følgelig at fremgå, at sagsøgeren kan anses for en forbruger for så vidt angår *hans egne* krav, der udspringer af den private anvendelse af hans *egen Facebook-konto*.

62. Jeg foreslår derfor, at Domstolen besvarer det første spørgsmål således: »Artikel 15, stk. 1, i forordning nr. 44/2001 skal fortolkes således, at udførelsen af aktiviteter i form af udgivelse af bøger, afholdelse af foredrag, drift af websites eller indsamling af donationer til håndhævelse af krav ikke medfører, at statussen som forbruger mistes for så vidt angår krav vedrørende ens egen Facebook-konto, der anvendes til private formål.«

B. Det andet spørgsmål: retslig kompetence for så vidt angår krav, der er blevet overdraget

63. Med det andet spørgsmål har den forelæggende ret stillet Domstolen spørgsmålet om, hvorvidt en forbruger kan påberåbe sig det specielle forbrugerværneting i artikel 16, stk. 1, i forordning nr. 44/2001 ikke alene for så vidt angår sine egne krav, men endvidere for så vidt angår de *krav, der er blevet overdraget* til ham fra andre forbrugere med bopæl i den samme medlemsstat, andre medlemsstater og tredjelande. Den forelæggende ret ønsker nærmere bestemt vejledning om denne mulighed i tilfælde af, at de krav, der er overdraget til sagsøgeren, udspringer af forbrugertransaktioner, der involverer den samme sagsøgte og den samme retlige sammenhæng.

64. Sagsøgeren og den østrigske, den tyske og den portugisiske regering har anført, at Maximilian Schrems kan støtte sig på sit eget forbrugerværneting for sine egne krav *samt* for *samtlig*e krav, der er blevet overdraget til ham fra andre forbrugere (uafhængig af overdragernes bopæl).

65. Sagsøgte er af den modsatte opfattelse: Forbrugerværnetinget finder ikke anvendelse på de krav, der er blevet overdraget. Det er kun en part i et aftaleretligt forhold, der kan benytte sig af det specielle værneting i artikel 16, stk. 1, i forordning nr. 44/2001. Selv hvis det måtte accepteres, at sagsøgeren er en forbruger, har han ikke denne status for så vidt angår de krav, der er blevet overdraget.

¹⁴ – Ovenfor i punkt 44-50.

66. Kommissionen er enig med sagsøgte i, at sagsøgeren ikke kan gøre rettigheder, der er blevet overdraget til ham fra forbrugere, der har deres bopæl i andre medlemsstater eller tredjelande, gældende ved domstolen på det sted, hvor han har sin *bopæl*. Imidlertid kan det særlige værneting i artikel 16, stk. 1, i forordning nr. 44/2001 ifølge Kommissionen finde anvendelse for så vidt angår krav, der er overdraget af andre østrigske forbrugere, selv såfremt de har bopæl andetsteds i denne medlemsstat.

67. Jeg må indrømme, at jeg ikke kan se, hvordan den fortolkning af artikel 16, stk. 1, i forordning nr. 44/2001, som sagsøgeren har foreslået, kan forenes med ordlyden af og logikken bag denne bestemmelse. Sagsøgeren er i sine indlæg fremkommet med en række interessante argumenter for så vidt angår behovet for kollektive søgsmål med henblik på forbrugerbeskyttelse i Den Europæiske Union. Imidlertid vedrører de fleste af disse argumenter efter min opfattelse uanset deres styrke på politisk plan snarere overvejelser om lovgivningens mulige fremtid, men de finder begrænset støtte i lovgivningen i dens nuværende form.

68. Jeg vil begynde med at foretage en kortfattet, men en i forbindelse med denne sag strengt nødvendig præcisering af karakteren af hovedsagen og anvendelsesområdet for det andet præjudicielle spørgsmål til Domstolen (afsnit 1). Jeg vil dernæst give min vurdering af spørgsmålet baseret på en ordret, systematisk og teleologisk fortolkning af de omhandlede bestemmelser (afsnit 2), inden jeg tager stilling til sagsøgerens brede politiske argumenter (afsnit 3).

1. Indledende præciseringer

a) Kollektive søgsmål efter »den østrigske model«

69. Opfattelsen af, hvad der anses for et kollektivt søgsmål, kan givetvis variere afhængig af den præcise definition, der er blevet vedtaget. Jeg må imidlertid indrømme, at jeg, når jeg ser nærmere på ordlyden af den nationale bestemmelse, der vedrører den foreliggende sag, nemlig ZPO's § 227, og hvordan den fungerer, har svært ved at henvise til denne bestemmelse som et instrument, der kan anvendes i forbindelse med »kollektive søgsmål«¹⁵ i hvert fald hvad angår reglerne om *stedlig kompetence*.

70. Som forklaret i de forskellige indlæg, der er afgivet for Domstolen, giver ZPO's § 227, stk. 1, mulighed for en samlet behandling af forskellige krav, der er rejst af en sagsøger, mod den samme sagsøgte under den samme retssag, såfremt to betingelser er opfyldt. For det første skal domstolen have kompetence for hvert enkelt krav, herunder stedlig kompetence. Det skal for det andet være muligt at gøre hvert krav til genstand for den samme form for retssag.

71. De faktiske omstændigheder i en sag, som jeg kan forstå, er den førende afgørelse fra Oberster Gerichtshof (øverste domstol) om spørgsmålet¹⁶, kan bruges til at vise, hvordan denne bestemmelse fungerer i praksis. Sagen omhandlede 684 forbrugere, der gjorde gældende, at renter i henhold til deres forbrugerkreditaftaler var i strid med gældende ret, og som havde overdraget deres krav mod den omhandlede bank til en juridisk person, »Bundeskammer für Arbeiter und Angestellte«

15 – Det er blevet foreslået, at trods den omstændighed, at denne bestemmelse ikke blev udformet med henblik på at skabe et system med kollektiv søgsmålsadgang, har den i praksis tjent som et nyttigt redskab til at udvikle en *sui generis* ordning for kollektiv søgsmål ved overdragelsen af tilsvarende krav, der vedrører flere personer, til en tredjepart, der vil samle og forfølge dem under samme sagskompleks. Selv om dette system normalt anvendes ved overdragelse til forbrugerorganisationer, kan krav endvidere overdrages til personer. Jf. endvidere eksempelvis H.W. Micklitz og K.P. Purnhagen, *Evaluation of the effectiveness and efficiency of collective redress mechanism in the European Union* – Country report Austria, 2008, og B.H. Steindl, »Class Action and Collective Action in Arbitration and Litigation – Europe and Austria«, *NYSBA International Section Seasonal Meeting 2014, Rebuilding the Transatlantic Marketplace: Austria and Central Europe as Catalysts for Entrepreneurship and Innovation*. <http://www.nysba.org>

16 – OGH 12.7.2005, 4 Ob 116/05w.

(forbundskammer for arbejdsmarkedet, Østrig). Den øverste domstol fastslog under kassationsappellen, at disse krav kunne samles i en enkelt sag. Imidlertid omhandlede afgørelsen udelukkende spørgsmålet om materiel kompetence. Som domstolen tydeligt fastslog, blev den stedlige kompetence for den østrigske domstol aldrig draget i tvivl¹⁷.

72. Såfremt betingelserne i ZPO's § 227, stk. 1, er opfyldt, er det, som i en vis grad kan blive fleksibelt, som ZPO's § 227, stk. 2, forvarsler, følgelig spørgsmål om kompetence *ratione materiae*, men ikke *ratione loci*.

73. Sammenfattende kan jeg forstå, at i henhold til national ret er ZPO's § 227 ikke et tilstrækkelig retsgrundlag for enten en ændring i den internationale retlige kompetence eller skabelsen af et nyt værneting for forbrugeren/erhververen.

b) Opbygningen af den foreliggende sag

74. Der er et andet element, der skal fremhæves. Sagen ved den nationale domstol vedrører *overdragelsen af et krav*, der udspringer af en aftale: Sagsøgeren har fået overdraget adskillige krav med det samme indhold som hans egne krav mod sagsøgte. Han har derfor kun overtaget disse andre Facebook-brugeres rettigheder for så vidt angår de særlige krav, der er blevet overdraget. Aftalerne mellem disse brugere og sagsøgte består ikke desto mindre fortsat for så vidt angår samtlige øvrige forhold mellem de oprindelige kontrahenter. Sagsøgeren (som er erhververen) er processuelt den eneste sagsøger i hovedsagen.

75. I denne sammenhæng har sagsøgeren i det væsentlige *udelukkende* på grundlag af artikel 16, stk. 1, i forordning nr. 44/2001 argumenteret for skabelsen af et yderligere niveau for speciel kompetence. Han har ikke gjort gældende, at det oprindelige specielle »forbruger«-værneting for overdrageren ikke vil opretholdes, hvilket betyder, at de oprindelige overdragere stadig potentielt kan sagsøge sagsøgte for så vidt angår de øvrige elementer af den aftale, der ikke er overdraget, på stedet, hvor de selv har bopæl. Det, som sagsøgeren i det væsentlige har gjort gældende, er, at det specielle forbrugerværneting i artikel 16, stk. 1, i forordning nr. 44/2001 kan genanvendes til at skabe et andet specielt værneting, denne gang for overdrageren og de krav, som er blevet overdraget.

76. Det er i lyset af det ovenstående noget overraskende, at sagsøgeren har påberåbt sig effektivitetsprincippet og ækvivalensprincippet for så vidt angår ovennævnte østrigske ordning til støtte for sin opfattelse. Disse principper begrænser medlemsstaternes processuelle autonomi. Jeg kan ikke se, hvordan de skulle være relevante for den foreliggende sag i forbindelse med fastlæggelsen af den retslige kompetence. Dette er så meget desto mere tilfældet, eftersom national ret ikke indeholder regler om fastlæggelsen af den internationale retlige kompetence, som han har argumenteret for.

2. Fortolkningen af gældende lovgivning

77. Det er med begge de indledende præciseringer i det forrige afsnit for øje klart, at sagsøgerens sag står og falder alene med fortolkningen af artikel 16, stk. 1, i forordning nr. 44/2001. Kan denne bestemmelse i sig selv fastlægge en ny speciel kompetenceregulering for en anden forbruger, der ikke var part i den omhandlede oprindelige forbruger aftale?

17 – OGH 12.7.2005, 4 Ob 116/05w, punkt 1 (s. 3-5). Oberster Gerichtshof (øverste domstol) har endvidere tilføjet, at forskellige personers kumulation af deres krav ved en sådan overdragelse af krav (»Inkassoession«) til en sagsøger i henhold til ZPO's § 227 kun kan antages til realitetsbehandling, såfremt kravene har samme retlige grundlag, og at de spørgsmål, der skal vurderes, i det væsentlige vedrører de samme faktiske eller retlige spørgsmål, der omhandler hovedspørgsmålene eller et meget relevant præjudicielt spørgsmål, der er fælles for samtlige krav.

a) Ordlyd

78. Sagsøgeren har gjort gældende, at den forbruger, der anlægger sagen, ikke nødvendigvis behøver at være den samme forbruger, som er part i forbrugeraftalen. Både sagsøgeren og den tyske regering har gjort gældende, at artikel 16, stk. 1, i forordning nr. 44/2001 henviser til »en forbruger« som den person, der kan anlægge sagen, og ikke til »forbrugeren«. Det ville ifølge sagsøgeren udgøre en *contra legem* uskreven betingelse for anvendelsen af artikel 16, stk. 1, såfremt det kræves, at aftalens parter er de samme som parterne i retssagen, hvilken betingelse ikke er tilladt i henhold til forordningen.

79. Dette argument er ikke overbevisende. Ordlyden af både artikel 15 og artikel 16 i forordning nr. 44/2001 fremhæver tydeligt vigtigheden af, at parterne i det konkrete aftaleforhold er de samme, når der skal tages stilling til, hvorvidt disse bestemmelser finder anvendelse.

80. Det synes for det første at gå for vidt at drage en sådan væsentlig konklusion ud fra den blotte anvendelse af ubestemt form i begyndelsen af en sætning. Det begynder at smuldre, når man gennemgår andre sprogversioner såsom eksempelvis de slaviske sprogversioner, der ikke anvender bestemte/ubestemte former, og hvor der følgelig ikke foretages en sådan sondring. Selv på de sprog, der anvender disse former og foretager denne sondring, er det imidlertid frem for alt ganske logisk, at eftersom ordet »forbruger« nævnes for første gang i en sætning, er den første henvisning til »en« forbruger (med anvendelse af den ubestemte form), mens den næste henvisning til den samme forbruger i denne sætning er til »forbrugeren«.

81. Ordlyden i artikel 16, stk. 1, i forordning nr. 44/2001 er for det andet klar: »[s]ager, som en forbruger agter at rejse *mod sin medkontrahent*«¹⁸. Artikel 16, stk. 2, i forordning nr. 44/2001 bestemmer tilsvarende, at »[s]ager, som agtes rejst mod forbrugeren af forbrugers *medkontrahent*, [...] kun [kan] anlægges ved retterne i den medlemsstat, på hvis område forbrugeren har bopæl«¹⁹.

82. Ordlyden af disse bestemmelser henviser klart til medkontrahenten. Dette viser, at det specielle værneting altid er begrænset til de konkrete og specifikke aftaleparter. Følgelig ville det være i strid med den naturlige fortolkning af disse bestemmelser at adskille aftalens parter. Jeg er således fuldstændig enig med generaladvokat Darmon i, at udtrykkene »[s]ager, som en forbruger agter at rejse« og »[s]ager, som agtes rejst mod forbrugeren« tyder på, at beskyttelsen efter sin ordlyd kun gives, »for så vidt som denne *personligt er sagsøger eller sagsøgt* i en retssag«²⁰.

b) Kontekst

83. Der er yderligere tre systemiske argumenter, der går imod sagsøgerens opfattelse, hvorefter parterne i retssagen kan adskilles fra aftalens parter.

84. Artikel 16 skal for det første sammenholdes med artikel 15 i forordning nr. 44/2001, hvilket er ganske logisk. Sidstnævnte definerer anvendelsesområdet for afdeling 4, der omhandler kompetence i sager om forbrugeraftaler. Domstolen har fastslået, at »artikel 15, stk. 1, i forordning nr. 44/2001 finder anvendelse, når tre betingelser er opfyldt, nemlig for det første *når den ene aftalepart er en forbruger*,

18 – Min fremhævelse.

19 – Min fremhævelse. Det kan tilføjes, at det ville være ganske interessant at vide, hvad sagsøgers argument betyder for fortolkningen af forordningens artikel 16, stk. 2, der i den engelske version også henviser til forbrugeren med den ubestemte form, men fastlægger det omvendte scenarie af det, der er fastsat ved artikel 16, stk. 1: »Proceedings may be brought against *a consumer* by the other party to the contract only in the courts of the Member State in which the consumer is domiciled.« I andre sprogversioner synes forskellige former at blive anvendt. Dette fremhæver det forhold, at der ikke kan foretages principielle konstateringer på grundlag af, hvilken form (ubestemt eller bestemt) der anvendes i denne sammenhæng.

20 – Fremhævet i originalen. Generaladvokat Darmons forslag til afgørelse Shearson Lehman Hutton (C-89/91, EU:C:1992:410, punkt 26 og fodnote 9), der henviser til Bruxelleskonventionens artikel 14.

som må anses for at handle uden for rammerne af hans erhvervsmæssige virksomhed, for det andet når der faktisk er indgået *en aftale mellem en sådan forbruger og en erhvervsdrivende*, samt for det tredje når en sådan aftale er omfattet af en af de tre kategorier, der fremgår af artikel 15, stk. 1, litra a)-c)»²¹.

85. En fortolkning, hvorefter artikel 16 i forordning nr. 44/2001 omfatter krav fremsat af en forbruger på grundlag af forbrugeraftaler indgået af *andre* forbrugere, ville bryde den logiske forbindelse mellem artikel 15 og 16 i forordning nr. 44/2001. Den ville udvide anvendelsesområdet for den specielle kompetenceregulering ud over de tilfælde, der udtrykkeligt er reguleret ved disse bestemmelser.

86. Som behandlet i punkt 28-34 i dette forslag til afgørelse for så vidt angår det første præjudicielle spørgsmål, og som sagsøgeren har indrømmet, har den specielle kompetenceregulering for forbrugere til formål at beskytte en person i sin egenskab af forbruger i en bestemt aftale. Det ville derfor være ganske paradoksalt at tillade, at denne tætte forbindelse mellem statussen som forbruger og en bestemt aftale blev udvandet ved at indrømme et specielt forbrugerværneting på grundlag af et krav, der hidrører fra en aftale, der er indgået af en anden person.

87. I modsætning til artikel 5, stk. 1, i forordning nr. 44/2001, der henviser til »i sager om kontraktforhold« uden at tilføje nogen yderligere angivelse af, hvilke aftaleparter der kan påberåbe sig den, er forordningens artikel 16, stk. 1, for det andet meget mere præcis og begrænset. Sidstnævnte bestemmelse nævner udtrykkeligt forbrugeren og medkontrahenten. Fortolkningen af artikel 5, stk. 1, giver således mulighed for en større skønsmargin og fleksibilitet for så vidt angår sagsøgerens identitet, forudsat at der består en forpligtelse, som en part frivilligt har påtaget sig²². Den giver i begrænsede tilfælde mulighed for en tredjeparts håndhævelse af aftaleretlige forpligtelser, selv om denne tredjepart ikke er den oprindelige aftalepart. Imidlertid giver den åbenlyst forskellige og snævrere affattelse af artikel 16, stk. 1, ikke mulighed for en sådan fortolkning.

88. For det tredje afviger forbrugerværnetinget, der er fastsat i artikel 15 og 16 i forordning nr. 44/2001, ikke blot fra hovedreglen om retlig kompetence i forordningens artikel 2, stk. 1 (der giver domstolene i den medlemsstat, hvor sagsøgte har bopæl, kompetence), men også fra reglen om speciel kompetence for aftaler i forordningens artikel 5, stk. 1 (hvorefter domstolene på det sted, hvor den forpligtelse, der ligger til grund for sagen, har kompetence). Følgelig skal artikel 15 og 16 i forordning nr. 44/2001 ikke fortolkes således, at de udvider retten til *forum actoris* ud over de situationer, hvor det udtrykkeligt er blevet fastlagt²³.

c) Formål

89. Kernen i sagsøgerens argumenter er baseret på en teleologisk argumentation. Disse argumenter kan opdeles i tre grupper.

90. Sagsøgeren har for det første gjort gældende, at eftersom overdrager og erhverver er forbrugere, fortjener de begge beskyttelse. Formålet med den omhandlede bestemmelse om at beskytte den sårbare part er til hinder for en fortolkning, hvorefter aftalens parter bør være de samme som tvistens parter.

21 – Eksempelvis dom af 14.3.2013, Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165, præmis 30), og af 28.1.2015, Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, præmis 23). Min fremhævelse.

22 – For så vidt angår Bruxelleskonventionens artikel 5, stk. 1, jf. eksempelvis dom af 5.2.2004, Frahuil (C-265/02, EU:C:2004:77, præmis 24 og den deri nævnte retspraksis). For så vidt angår artikel 5, stk. 1, litra a), i forordning nr. 44/2001 jf. dom af 14.3.2013, Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165, præmis 46), af 28.1.2015, Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, præmis 39), og af 21.4.2016, Austro-Mechana (C-572/14, EU:C:2016:286, præmis 36). Jf. endvidere mit forslag til afgørelse af 19.10.2017, Flightright m.fl. (Forenede sager C-274/16, C-447/16 og C-448/16, EU:C:2017:787, punkt 53-55).

23 – Jf. i denne retning eksempelvis dom af 14.3.2013, Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165, præmis 26 og den deri nævnte retspraksis).

91. For så vidt angår det formål om værnetingets forudsigelighed, der generelt forfølges med forordning nr. 44/2001, har sagsøgeren for det andet gjort gældende, at sagsøgte ikke har nogen berettiget forventning for så vidt angår et særligt værneting. Visheden om forbrugers værneting er begrænset, idet forbrugeren altid kan ændre sin bopæl. Det betyder derfor ikke noget, om værnetinget ændrer sig på grundlag af en ændring i bopæl eller en overførsel af rettigheder i form af en overdragelse. Facebook retter endvidere sine aktiviteter [som omhandlet i artikel 15, stk. 1, litra c), i forordning nr. 44/2001] mod hele verden, herunder Østrig. Sagsøgte kan følgelig forudsige, at der vil blive rejst krav ved de østrigske domstole.

92. Sagsøgeren har for det tredje anført, at artikel 16 i forordning nr. 44/2001 bør fortolkes således, at der er værneting for forbrugeren/erhververen for krav, der er blevet overdraget, med henblik på kollektive søgsmål ud fra hensyn, der er forbundet med forbrugers sårbarhed, effektive retsbeskyttelse og formålet om at undgå flere parallelle retssager.

93. Argumenter, der vedrører 1) formålet om beskyttelse af forbrugeren som den svagere part og 2) værnetingets forudsigelighed og undgåelse af parallelle retssager, er efter min opfattelse relevante, henset til forordning nr. 44/2001 i dens nuværende form. Jeg vil følgelig tage stilling til hvert enkelt argument i resten af dette afsnit, forud for at der 3) drages en konklusion om spørgsmålet om stedlig kompetence.

1) Formålet om »beskyttelse af den svagere part«

94. Sagsøgeren har gjort gældende, at hans holdning til den korrekte fortolkning af artikel 16, stk. 1, i forordning nr. 44/2001 støttes af Domstolens praksis, hvorefter det afgørende element i forbindelse med anvendelsen af den specielle kompetenceregulering for forbrugeren er det abstrakte krav på beskyttelse²⁴.

95. Jeg kan helt generelt ikke lade være med at tilslutte mig, at Domstolen konsekvent har tillagt formålet om at beskytte forbrugere som de svagere parter i forbindelse med fortolkningen af bestemmelserne vedrørende de specielle kompetenceregler i sager om forbrugere i forordning nr. 44/2001 afgørende betydning. For så vidt angår de konkrete retlige argumenter kan jeg imidlertid ikke tilslutte mig gengivelsen af retspraksis, således som den er beskrevet af sagsøgeren.

96. Domstolen har således for det første allerede haft lejlighed til at tage stilling til, hvorvidt *forum actoris* for forbrugere finder anvendelse på erhververe af forbrugerkrav, der ikke selv er parter i en aftale. I Henkel-dommen og i dommen i sagen Shearson Lehman Hutton fastslog Domstolen, at de specielle kompetenceregler i sager om forbrugere *ikke fandt anvendelse* på juridiske personer, der handler som erhververe af en forbrugers rettigheder. Domstolen nåede imidlertid ikke udelukkende frem til denne konklusion, fordi disse juridiske personer (et privat selskab og en forbrugerforening) ifølge sagsøgeren ikke var »den svagere part«, men, som det endvidere klart fremgår af begge afgørelser, fordi disse personer ikke selv var parter i aftalen²⁵.

97. Ifølge sagsøgeren støtter Domstolens praksis sig for det andet på et abstrakt behov for forbrugerbeskyttelse som det afgørende element for fastlæggelsen af værneting, uanset det forhold, at kravene er blevet overdraget. Både den østrigske regering og sagsøgeren har i denne forbindelse henvist til dommen i sagen Vorarlberger Gebietskrankenkasse, hvor det blev fastslået, at i modsætning

24 – Sagsøger har konkret henvist til fire afgørelser fra Domstolen: dom af 19.1.1993, Shearson Lehman Hutton (C-89/91, EU:C:1993:15), af 1.10.2002, Henkel (C-167/00, EU:C:2002:555), af 15.1.2004, Blijdenstein (C-433/01, EU:C:2004:21), og af 17.9.2009, Vorarlberger Gebietskrankenkasse (C-347/08, EU:C:2009:561).

25 – Dom af 19.1.1993, Shearson Lehman Hutton (C-89/91, EU:C:1993:15, præmis 23), og af 1.10.2002, Henkel (C-167/00, EU:C:2002:555, præmis 33 og 38).

til socialsikringsinstitutioner »bør den, der i henhold til lov er indtrådt i den direkte skadelidte persons krav, og som selv kan anses for den svagere part, kunne påberåbe sig de særlige kompetenceregler, som er fastlagt i disse bestemmelser. Dette gælder navnlig [...] arvingerne til en person, som er omkommet ved en bilulykke«²⁶.

98. For så vidt som denne sag fortsat er relevant i lyset af Domstolens nylige dom i MMA IARD-sagen²⁷, der i betydelig grad har nuanceret den tilgang, der blev anlagt i dommen i sagen Vorarlberger Gebietskrankenkasse, er analogien med den foreliggende sag malplaceret af to grunde. Den specielle kompetenceregel i forbindelse med forsikringssspørgsmål er for det første udformet forskelligt og er i sig selv meget bredere²⁸. I dommen i sagen Vorarlberger Gebietskrankenkasse omhandlede anmodningen for det andet og mere væsentligt bevarelsen af det *allerede eksisterende* specielle værneting og muligheden for at overdrage det til en tredjepart. Det, som sagsøgeren i det væsentlige har anmodet om, er *skabelsen* af et *nyt* specielt værneting, der er særligt for erhververen eller den, der indtræder i kravet, i en situation, hvor disse krav udelukkende er blevet overdraget af hensyn til retssagsbehandlingen.

2) Forudsigelighed og behovet for at undgå parallelle retssager

99. Sagsøgeren samt den tyske og den østrigske regering har fremhævet, at anvendelsen af de specielle kompetenceregler i sager om forbrugere for forbrugeren/erhververen på samtlige de krav, der er blevet overdraget (enten af forbrugere med bopæl i den samme medlemsstat, andre medlemsstater eller tredjelande), ikke underminerer formålene om retssikkerhed og forudsigelighed. Visheden for så vidt angår forbrugernes værneting er for det første under alle omstændigheder begrænset, fordi forbrugeren altid kan ændre sin bopæl. Facebook retter for det andet sine aktiviteter [som omhandlet i artikel 15, stk. 1, litra c), i forordning nr. 44/2001] mod hele verden, herunder Østrig. Det er følgelig forudsigeligt for dette selskab, at der vil blive rejst krav ved de østrigske domstole. »Koncentration« af krav vil endda for det tredje kunne udgøre en fordel for sagsøgte, der således ikke skal mødes af forskellige krav i forskellige medlemsstater. Risikoen for uforenelige afgørelser vil endvidere kunne undgås. Endvidere har sagsøgeren anført, at han ikke anmoder om, at der anerkendes et nyt værneting, som han ikke allerede ville være berettiget til, eftersom han allerede har forbrugerkompetence for så vidt angår sine egne krav.

100. Det er således korrekt, at kompetencereglerne i henhold til 11. betragtning til forordning nr. 44/2001 bør frembyde en høj grad af forudsigelighed. Det fremgår endvidere af 15. betragtning, at »[a]f hensyn til en harmonisk retspleje er det nødvendigt at mindske risikoen for parallelle retssager mest muligt og undgå, at der træffes indbyrdes uforenelige retsafgørelser i to medlemsstater«.

101. Jeg må indrømme, at jeg fortolker nødvendigheden af, at det er muligt at forudsige, hvilken ret der er kompetent, i forordning nr. 44/2001 således, at den primært vedrører de faktiske omstændigheder i et konkret retsforhold. Spørgsmålet er da i det væsentlige: Hvor er den sandsynlige internationale retlige kompetence, såfremt jeg indgår et vist retsforhold?

26 – Dom af 17.9.2009 (C-347/08, EU:C:2009:561, præmis 44).

27 – Dom af 20.7.2017 (C-340/16, EU:C:2017:576).

28 – Sagen omhandlede den specielle kompetenceregel for så vidt angår skadelidte som omhandlet i artikel 11, stk. 2, i forordning nr. 44/2001. Formålet med denne bestemmelse er at tilføje skadelidte til listen over sagsøgere i forordningens artikel 9, stk. 1, litra b), [...] »uden at kredsene af personer, som har lidt skade, indskrænkes til dem, der direkte har lidt skade«. Følgelig er begrebet »skadelidte« egnet til af sig selv at omfatte erhververe, der således anses for at have lidt skade. Domstolen har endvidere bekræftet, at »begrebet »den svage part« [imidlertid har] en bredere betydning i forsikringsager end på området for forbrugeraftaler eller området for individuelle arbejdsaftaler«, jf. dom af 20.7.2017, MMA IARD (C-340/16, EU:C:2017:576, præmis 32 og 33).

102. Den fortolkning af »forudsigelighed«, som sagsøgeren er fortaler for, hviler tydeligvis på en anden tilgang. Den gentager egentlig samme logik, der allerede er fremført på det semantiske niveau, idet den også for så vidt angår forudsigelighed antyder, at såfremt en erhvervsdrivende har »en forbruger« i en jurisdiktion, må han rimeligvis være i stand til at forudse, at han kan sagsøges af »enhver forbruger« eller reelt af »samtlige sine forbrugere« i jurisdiktionen.

103. Jeg er uenig. Selv såfremt man imidlertid *quod non* accepterer den tilgang, som sagsøgeren har argumenteret for, består der fortsat en række problemer.

104. Der er for det første som anført af sagsøgte som følge af risikoen for forum-shopping vigtige retssikkerhedsmæssige hensyn.

105. Det er korrekt, at det sted, hvor forbrugeren har bopæl, ikke er fast. Det kan, som det er tilfældet med lovgivningen i den medlemsstat, hvor sagsøgte har bopæl, ændre sig²⁹. Dette indebærer imidlertid ikke, at forudsigelighed og retssikkerhed er fuldstændigt irrelevante. Den løsning, der foreslås af sagsøgeren, ville give mulighed for en koncentration af krav og for at vælge stedet med de mest gunstige domstole til kollektive søgsmål ved at overdrage samtlige krav til en forbruger med bopæl i denne jurisdiktion. En sådan løsning kan som beskrevet af sagsøgte føre til en ubegrænset målrettet overdragelse til forbrugere i en hvilken som helst jurisdiktion med mere gunstig retspraksis, færre omkostninger eller mere gunstige bestemmelser om retshjælp, hvilket potentielt kan føre til overbelastning af visse jurisdiktioner³⁰.

106. Skabelsen af et nyt forbrugerværneting for forbrugeren/erhververen for så vidt angår krav, der er blevet overdraget af andre forbrugere, vil for det andet sandsynligvis føre til en opsplitning og forøgelse af fora. På den ene side indtræder erhververen ikke i overdragerens aftalemæssige retsstilling. Der sker ikke subrogation i forbrugers retsstilling eller i de materielle rettigheder, der er knyttet til aftalen. De krav, der er blevet overdraget, udskilles præcist fra aftalen specifikt med henblik på retssagsbehandlingen. Der vil fortsat være forbrugerværneting for den oprindelige overdrager for så vidt angår de andre aftaleretlige krav, hvilket kan føre til en potentiel opsplitning af de krav, der udspringer af en aftale. Det vil på den anden side dernæst selvfølgelig være muligt for overdrageren at overdrage forskellige rettigheder, der udspringer af hans forbrugeraftale, til forskellige erhververe. Såfremt hver af disse erhververe var forbrugere, vil der kunne skabes en række parallelle specielle kompetenceregler.

107. Disse bekymringer forstærkes i tilfælde af krav, der overdrages af forbrugere med bopæl i tredjelande³¹. Muligheden for at anlægge sag ved værneting for forbrugeren/erhververen for så vidt angår krav, der udspringer af aftaler, der er indgået med forbrugere med bopæl i tredjelande, stemmer ikke overens med ordlyden af forordning nr. 44/2001. Det er korrekt, at Domstolen har fastslået, at forordning nr. 44/2001 finder anvendelse uafhængigt af, hvorvidt sagsøgeren har bopæl i et tredjeland eller ej³². Det er imidlertid et krav i henhold til artikel 15, stk. 1, litra c), der er relevant for den foreliggende sag, at »aftalen er indgået med en person, der udøver erhvervsmæssig virksomhed i *den medlemsstat, på hvis område forbrugeren har bopæl*, eller på en hvilken som helst måde retter sådan virksomhed *mod denne medlemsstat* eller mod flere stater *inklusive denne medlemsstat*, og aftalen er omfattet af den pågældende virksomhed«. Selv om artikel 16 således kun henviser til »det sted, hvor forbrugeren har bopæl«, gør de forudgående bemærkninger det klart, at dette »sted« bør være i en medlemsstat.

29 – Jf. i denne retning dom af 17.11.2011, Hypoteční banka (C-327/10, EU:C:2011:745, præmis 42).

30 – Denne mulighed kan endvidere være af en vis interesse for en række opkøbere af krav, der kan udføre ændringer i deres selskabskonstruktion i overensstemmelse hermed (hvor krav ikke overdrages til en juridisk person, men snarere til en fysik person i form af en anden forbruger).

31 – Idet der fuldstændig ses bort fra spørgsmålet om gældende ret om aftaler indgået af brugere i tredjelande, der velsagtens ikke bør være afgørende i spørgsmål om retslig kompetence (men i en vis grad kan være relevante for spørgsmålet om god retspleje).

32 – Jf. for så vidt angår Bruxelleskonventionen dom af 13.7.2000, Group Josi (C-412/98, EU:C:2000:399, præmis 57).

108. Sagsøgeren har endelig påberåbt sig dommen i sagen CDC Hydrogen Peroxide³³ til støtte for, at Domstolen udtrykkeligt har anerkendt, at kollektive søgsmål ikke er til hinder for anvendelsen af de specielle kompetenceregler i henhold til forordning nr. 44/2001.

109. Domstolen fastslog imidlertid i denne sag udtrykkeligt for så vidt angår artikel 5, stk. 3, i forordning nr. 44/2001, at »en overdragelse af fordringer fra den oprindelige fordringshaver ikke i sig selv kan have indflydelse på udpegningen af den kompetente ret«³⁴. Domstolen konkluderede følgelig, at kravet om anvendelsen af denne kompetenceregel (det sted hvor skadestilføjelsen er foregået) skal undersøges »for hvert erstatningskrav, uafhængigt af, om det har været genstand for overdragelse eller samling«³⁵.

110. De argumenter, som sagsøgeren har fremført i den foreliggende sag, finder kort sagt ikke meget støtte i retspraksis. Den væsentligste forskel er igen, at det, som sagsøgerens spørgsmål i det væsentlige omhandler, ikke er overførslen af et specielt værneting, men skabelsen af et nyt værneting for en anden forbruger, der ikke var part i den oprindelige aftale.

111. Denne opfattelse er i strid med den grundlæggende tanke bag reglerne om overdragelse og succession. Den af sagsøgeren påberåbte retspraksis omhandlede spørgsmålet om, hvorvidt det specielle (forbruger)værneting kan opretholdes, eller hvorvidt det fortabes. Det går imidlertid klart for vidt at gøre gældende, at der etableres et nyt specielt værneting for erhververen.

112. Spørgsmålet om overdragelse af og succession i krav som omhandlet i forordning nr. 44/2001 er endvidere et tværgående spørgsmål, der finder anvendelse på en række forskellige kompetenceregler. Følgelig vil enhver løsning for så vidt angår overdragelse af krav i henhold til artikel 16, stk. 1, som Domstolen måtte tilslutte sig, helt naturligt berøre hele forordningen.

3) Foreløbig konklusion (og afsluttende bemærkninger for så vidt angår stedlig kompetence)

113. Det er af disse grunde min opfattelse, at artikel 16, stk. 1, i forordning nr. 44/2001 ikke kan fortolkes således, at den fastlægger en ny speciel kompetenceregel for en forbruger for så vidt angår krav om det samme forhold, der er blevet overdraget til ham af andre forbrugere med bopæl i en anden medlemsstat eller tredjelande.

114. Imidlertid omhandler det andet spørgsmål fra den forelæggende ret endvidere en tredje kategori af krav, der er blevet overdraget: krav, der er blevet overdraget af forbrugere med bopæl i den samme medlemsstat. Visse af de krav, der er blevet overdraget, stammer ifølge den forelæggende ret fra andre forbrugere med bopæl i Østrig. Det er endvidere korrekt, at ordlyden af artikel 16, stk. 1, henviser til *stedlig* kompetence: »ved retten på det *sted*, hvor forbrugeren har bopæl«. Artikel 16, stk. 1, i forordning nr. 44/2001 fastlægger følgelig i modsætning til Bruxelleskonventionen ikke alene den internationale retlige kompetence, men endvidere den interne retlige kompetence med henblik på at give bredere beskyttelse til forbrugere.

115. Kommissionen har i dens indlæg givet udtryk for de samme bekymringer vedrørende retssikkerhed og værnetingets forudsigelighed for så vidt angår krav, der er blevet overdraget af forbrugere med bopæl i tredjelande og andre medlemsstater. Den anerkender imidlertid muligheden for at anvende det værneting, hvor forbrugeren/erhververen har bopæl, forudsat at overdrageren og

33 – Dom af 21.5.2015 (C-352/13, EU:C:2015:335).

34 – Dom af 21.5.2015, CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2015:335, præmis 35). Jf. tilsvarende dom af 18.7.2013, ÖFAB (C-147/12, EU:C:2013:490, præmis 58).

35 – Dom af 21.5.2015, CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2015:335, præmis 36).

erhververen er forbrugere, at kravene er identiske, og at begge kan vælge værnetinget *inden for den samme* medlemsstat. Kommissionen har forklaret, at denne løsning, selv om den tilsyneladende er i strid med ordlyden af artikel 16, stk. 1, i forordning nr. 44/2001, er en bedre måde at opfylde formålet med bestemmelserne vedrørende det specielle forbrugerværneting.

116. Jeg har svært ved at tilslutte mig, at der udelukkende på grundlag af forordning nr. 44/2001 skal drages en anderledes konklusion for så vidt angår krav, der er blevet overdraget af forbrugere med bopæl i den samme medlemsstat som forbrugeren/erhververen, henset til ordlyden af artikel 16, stk. 1, i forordning nr. 44/2001, der udpeger domstolen på »det sted, hvor forbrugeren har bopæl« som den kompetente domstol. I mangel af andre overbevisende argumenter og på grundlag af artikel 16, stk. 1, i forordning nr. 44/2001 bør den samme konklusion gælde for alle de tre kategorier, der nævnes i det andet spørgsmål fra den forelæggende ret (krav overdraget af forbrugere med bopæl i forskellige medlemsstater, i tredjelande og inden for en medlemsstat).

117. Den omstændighed, at artikel 16, stk. 1, i forordning nr. 44/2001 imidlertid *ikke* etablerer en ny speciel kompetenceregulering betyder efter min opfattelse ikke, at den *udelukker* den, såfremt den fastsættes internt i national ret. Logikken bag reglerne om stedlig kompetence i artikel 16, stk. 1, er, at forbrugeren ikke kan fratages den. Såfremt national ret inden for denne medlemsstat internt fastsætter en ny speciel kompetenceregulering, vil dette efter min opfattelse ikke være i strid med hverken forordningens ordlyd eller formål. Dette synes imidlertid ikke at være tilfældet i den foreliggende sag, for så vidt som sagsøgerens argumenter om retslig kompetence (selv inden for den samme medlemsstat) udelukkende synes at være baseret på artikel 16, stk. 1, i forordning nr. 44/2001³⁶.

118. Jeg foreslår derfor Domstolen at besvare det andet præjudicielle spørgsmål som følger: »En forbruger kan ikke på grundlag af artikel 16, stk. 1, i forordning nr. 44/2001 samtidig med egne krav påberåbe sig krav om det samme forhold, der er blevet overdraget af andre forbrugere med bopæl andre steder i samme medlemsstat, andre medlemsstater eller tredjelande.«

3. Behovet for kollektiv søgsmålsadgang i forbrugerspørgsmål i EU (og farerne ved lovgivning på det retslige område)

119. En række af de argumenter, der er fremført af sagsøgeren i denne sag, er i hvert fald efter min opfattelse i det væsentligste politiske argumenter. De antyder på den ene eller anden måde, at Domstolen af hensyn til et sæt ganske abstrakte værdier som eksempelvis behovet for kollektive retsmidler i forbrugerspørgsmål i EU eller skabelsen af en effektiv retslig beskyttelse i forbrugerspørgsmål bør fortolke artikel 16, stk. 1, således som sagsøgeren har foreslået.

120. Der er ingen tvivl om, at den kollektive søgsmålsadgang tjener formålet om effektiv retslig forbrugerbeskyttelse. Såfremt den udformes og gennemføres på en velgennemtænkt måde, kan den endvidere indebære yderligere systemiske fordele for retssystemet såsom en reduktion af antallet af parallelle retssager³⁷. Som sagsøgte imidlertid med rette har fremhævet, hører den type argumenter, som sagsøgeren har fremført, snarere til *de lege ferenda*-sfæren.

³⁶ – Som præciseret ovenfor i punkt 74-76.

³⁷ – Jf. eksempelvis International Law Associations Resolution 1/2008 on Transnational Group Actions, der blev vedtaget på dens konference i Rio de Janeiro. Resolutionens punkt 3 omhandler kompetence. Punkt 3.1 har følgende ordlyd: »A transnational group action may be brought in the defendant's forum.« Punkt 3.3 har følgende ordlyd: »A transnational group action may also be brought in the courts of another country closely connected to the parties and the transactions, provided that trial of the action in that country is reasonably capable of serving the interests of the group and has not been selected to frustrate these interests.«

121. Forordning nr. 44/2001 fastsætter ikke særlige bestemmelser om overdragelse af krav³⁸ eller procedurer for kollektiv søgsmålsadgang. Denne (formodede eller reelle) lakune har igennem lang tid været genstand for drøftelser i retsvidenskaben, der har givet udtryk for den opfattelse, at forordningen ikke er et tilstrækkeligt grundlag for grænseoverskridende kollektive søgsmål i EU³⁹. Anvendelsen af forbrugerværnetinget i tilfælde af kollektive søgsmål er genstand for en ophedet debat⁴⁰.

122. Hvad der er endnu vigtigere er måske, at disse problemer i høj grad anerkendes af Kommissionen, der har gjort adskillige forsøg på at fremme vedtagelsen af EU-retsakter om kollektiv søgsmålsadgang⁴¹. Disse forslag har endnu ikke ført til vedtagelsen af nogen bindende retsforskrifter. Indtil videre er der kun blevet vedtaget en henstilling fra Kommissionen⁴², som sagsøgeren endvidere har påberåbt sig i den foreliggende sag.

123. Jeg mener i denne forbindelse, at det hverken er domstolenes eller Domstolens opgave med et pennestrøg at forsøge at skabe en kollektiv søgsmålsadgang i forbrugerspørgsmål. Der er tre grunde til, at en sådan fremgangsmåde er uklog. Den ville for det første åbenbart stride mod forordningens ordlyd og baggrund og følgelig reelt føre til dens omskrivning. Spørgsmålet er for det andet for følsomt og kompliceret. Det er nødvendigt med omfattende lovgivning i stedet for et isoleret retsligt indgreb inden for en tilknyttet, men ikke desto mindre ganske fjernt lovgivningsinstrument, der er åbenbart uegnet til dette formål. Dette vil i sidste ende kunne forårsage flere problemer end systemiske løsninger. Der har for det tredje pågået lovgivningsmæssige forhandlinger og drøftelser på EU-niveau, selv om de måske hverken er ukomplicerede eller skrider hurtigt frem. Denne lovgivningsproces bør ikke foregribes retsligt eller gøres formålsløs.

V. Forslag til afgørelse

124. I lyset af ovenstående betragtninger foreslår jeg Domstolen at besvare de præjudicielle spørgsmål fra Oberster Gerichtshof (øverste domstol, Østrig) som følger:

»1) Artikel 15, stk. 1, i Rådets forordning (EF) nr. 44/2001 af 22. december 2000 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område skal fortolkes således, at udførelsen af aktiviteter i form af udgivelse af bøger, afholdelse af foredrag, drift af websites eller indsamling af donationer til håndhævelse af krav ikke medfører, at statussen som forbruger mistes for så vidt angår krav vedrørende ens egen Facebook-konto, der anvendes til private formål.

38 – Jf. generaladvokat Sharpstons forslag til afgørelse Flight Refund (C-94/14, EU:C:2015:723, punkt 60).

39 – Jf. bl.a. B. Burkhard Hess, »Collective Redress and the Jurisdictional Model of the Brussels I Regulation«, i A. Nuyts og N.E. Hatzimihail, *Cross-Border Class Actions, The European Way*, SELP, 2014, s. 59-68, på s. 67, A. Nuyts, »The Consolidation of Collective Claims under Brussels I«, i A. Nuyts og N.E. Hatzimihail, *Cross-Border Class Actions, The European Way*, SELP, 2014, s. 69-84, M. Danov, »The Brussels I Regulation: Cross-Border Collective Redress Proceedings and Judgments«, *Journal of Private International Law*, bind 6, 2010, s. 359-393, på s. 377.

40 – Jf. eksempelvis Z.S. Tang, »Consumer Collective Redress in European Private International Law«, *Journal of Private international Law*, bind 7, 2011, s. 101 og 147, i Z.S. Tang *Electronic Consumer Agreements in the Conflict of Laws*, 2. udg. Hart, 2015, s. 284 ff., E. Lein, »Cross-Border Collective Redress and Jurisdiction under Brussels I: A Mismatch« i D. Fairgrieve og E. Lein, *Extraterritoriality and Collective Redress*, Oxford University Press, Oxford, 2012, s. 129.

41 – Jf. bl.a. Hvidbog om erstatningssøgsmål ved overtrædelse af EF's kartel- og monopolregler, KOM(2008) 165 endelig, Kommissionens »Grøn bog om kollektivt søgsmål for forbrugere«, KOM(2008) 794 endelig, »Kommissionens debatoplæg om opfølgningen på grøn bogen om kollektivt søgsmål for forbrugere«, 2009, Kommissionens høringsdokument »På vej mod en sammenhængende EU-strategi for kollektive retsmidler«, SEK(2011) 173 endelig, og Kommissionens meddelelse »På vej mod en europæisk horisontal ramme for kollektive retsmidler« COM(2013) 401/2.

42 – Kommissionens henstilling af 11.6.2013 om fælles principper for kollektive retsmidler i medlemsstaterne til opnåelse af pålæg, forbud eller erstatning i forbindelse med tilsidesættelse af rettigheder i henhold til EU-retten (EUT 2013, L 201, s. 60).

- 2) En forbruger kan ikke på grundlag af artikel 16, stk. 1, i forordning nr. 44/2001 samtidig med sine egne krav påberåbe sig krav om det samme forhold, der er blevet overdraget af andre forbrugere med bopæl andre steder i samme medlemsstat, andre medlemsstater eller tredjelande.«